

ולפיכך, אינה נחשבת כמחוברת לקרקע, עד שתיגע בקרקע. אבל עציץ זה שאתה [רבי זירא] דן עליו שאינו עשוי לברוח, והוא קבוע במקום אחד, לא יאמר זאת רבי יהודה. אלא [יתכן שהוא] יודה, שעציץ, נחשב כמחובר לקרקע.

רבי יהודה התם — שם — את דבריו [שצריך להיות מונח על הקרקע ממש, כדי להחשב מחובר לקרקע], אלא דוקא בספינה. משום שדרכה הוא, [שהיא] העשויה לברוח⁽¹⁴⁸⁾ ולנוע כל רגע למקום אחר. ואינה עומדת במקום אחד.

א-ח

שעה" ניתן לפרש, לדעת הדבר אברהם (בחלק א סימן כה אות ו), בשני אופנים. או שיסוד הפטור בספינה הוא מטעם יניקה. ויניקה אינה שייכת אלא בשעה שהספינה עומדת. אך אם היא אלו כל הזמן, לא שייך שתהיה יניקה. ולפי זה דקדק רש"י לכתוב מפני שהיא מהלכת כל שעה. או שכוונתו, שמכיון שמעצם מהותה נועדה הספינה לנוע ולהטלטל, אם כן גם בזמן שהיא עומדת במקום אחד ולא נעה, גם כן אינה כעציץ, כיון שהיא עשויה לצורך תנועה ולא לעמידה במקום אחד.

וראה שם, שלדעתו העיקר הוא כמו הצד הראשון, ואין זה תלוי אלא אם היא אלו עומדת. ובשעה שהיא עומדת דינה כמו עציץ. וההכרח לזה לדעת הרב הוא מכח הסברא, מה גרע דינה של הספינה בשעה שהיא עומדת מזה של העציץ, מאחר ושניהם עומדים. ועיין שם שהראה מקום לצד זה מדברי הירושלמי במסכת חלה.

ועיין עוד בדברי יחזקאל (סימן ב ענף ב סוף סעיף קטן י), שהראה פנים לשני הצדדים בהבנת דברי רש"י אלו.

אבל הגר"ש רוזובסקי (בשעורי רבי שמואל אות קד) סובר, שמאחר והנידון אינו על עצם היניקה [וכבר הבאנו דבריו לעיל בהערה קמז]. ושלא כדברי הדבר אברהם הנ"ל שהנידון הוא על היניקה]. אלא, אם במקום שיש הפסק [אזיר או מים] נחשב עדיין מחובר לגבי זה שיקרא "גידולי קרקע", או לא. אם כן מובן היטב, שקיים הבדל מהותי בין דבר הקבוע במקומו

לא. וכן בספינה, האם יש יניקה אם לאו. אלא באמת לדעת כולם ודאי קיימת יניקה בספינה ובעציץ.

אלא מבאר הגר"ש רוזובסקי (בשעורי רבי שמואל אות פט), שיסוד מחלוקתם הוא ביסוד החיוב של הקרקע בתרומות ומעשרות. והיינו, שלדעת כולם אין די בזה שיש יניקה מהקרקע כדי שיתחייב בתרומות ומעשרות. אלא צריך שלפירות הגדלים בעציץ יהיה שם "גידולי ארץ". ובעציץ נקוב, אם הוא מונח על הארץ, הרי שהנקב גורם לזה שיתבטל לקרקע. ובמקרה כזה לדעת כולם נחשב גידולי הארץ.

אבל במקום שמונח על גבי יתדות, נחלקו רבי יהודה ורבנן. שלדעת רבנן, אפילו כשיש הפסק של אזיר או מים, נחשב כמונח ע"ג קרקע. ורבי יהודה סבר, אף שיש יניקה מן הקרקע. מכל מקום יניקה זו אינה מועילה לזה כדי שיקרא "גידולי ארץ", אלא רק באופן שמונח ממש על הקרקע, אז שייך לקוראו כן.

וראה עוד בספק אפיקי ים (חלק ב סימן מג), שהוסיף ביאור בזה. והיינו, שעציץ שלם הינו כלי, אך כשניקב בטל ממנו שם כלי. ומעתה מתבטל הוא לגבי הקרקע. אלא שזה תלוי היכן הוא נמצא. אם הוא מונח על הקרקע, אז שייך שיתבטל, ומה שגדל בתוכו, נחשב כגדל בקרקע. אך אם הוא מונח על גבי היתדות, באופן כזה דעת רבי יהודה, שאינו מתבטל. והיניקה לבד, אין בכוחה לבטלו לקרקע לגמרי.

148. את לשון רש"י "מפני שהיא מהלכת כל

מפסיק אוירא — האויר — בינה לבין הקרקע, אלא מים. **דמיא** — שהמים (149) — **כארעא סמיכתא דמי** — נחשבים כקרקע סמיכה. [והראיה: שיש בהם כח הצמחה, כעין קרקע]. **אבל עציין**, שמונח הוא על גבי יתדות [באופן] **שמפסיק אוירא** בינו לבין

אי נמי — או גם ניתכן שאפשר לטעון גם בדעת רבנן סברא הפוכה]. והיא: **עד כאן לא קאמרי** — לא אמרו — **רבנן התב** — שם — את דבריהם [שאינן צריך להיות על הקרקע ממש, כדי להחשב מחובר], **אלא דוקא בספינה** שהיא מונחת על המים, **ושלא**

149. בשיעורי רבי שמואל (עמ' קכא) דן בפירוש הגמרא שאומרת שהמים הם כקרקע סמיכה. האם כוונת הגמרא בזה, שמאחר המים נחשבים כקרקע, **לכן אינם נחשבים כהפסק בין הספינה לקרקעית הים שמתחת**. או שהכוונה היא, שהמים עצמם נחשבים כקרקע. וממילא הספינה העומדת עליהם, נחשבת כעומדת על גבי הקרקע ממש.

ועיין שם שכתב, שבפשטות נראה כמו הצד הראשון, שרק לעניין זה שאינם מפסיקים בין הספינה לקרקע, מכנה אותם הגמרא ארעא סמיכתא. אך אינם נחשבים כקרקע ממש. והנה, אין ברור כל כך מה הנפקא מינה מחקירתו זו של הגר"ש. ומכל מקום יש להעיר, שהגר"ש מציין על דברי הגמרא ש"מיא כארעא סמיכתא" את לשון הגמרא בשבת (דף קא עמוד ב), הוזהר ללשון זו.

ואין נראה שבא הרש"ש בזה, רק לציין גמרא נוספת הנוקטת את אותו מטבע לשון. אלא, יתכן שהתכוון לבאר את כוונת הגמרא כאן על פי דברי הגמרא שם.

והיינו שהגמרא שם מביאה מחלוקת בין רב הונא לבין רב חסדא ורבה בר רב הונא, לגבי מי שנמצא בספינה ורוצה למלא מים מהים, ולהכניסם לספינה בשבת. שלדעת רב הונא מספיק שיעשה זיו כל שהוא בדופן הספינה כלפי חוץ. ולדעת רב חסדא ורבה בר רב הונא צריך שיעשה חלל המוקף מחיצות בגודל ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ועל ידי זה תהיה

כמו עציין, לבין דבר המטלטל כספינה. **שהעציין נקוב**, מכיוון שהוא קבוע, הריהו **מתבטל לקרקע כאילו מונח עליה**. אבל ספינה, כיון שהיא נועדה לנוע ולהיטלטל. אם כן גם כאשר עומדת במקומה, אין שייך להחשיבה כקבועה במקום זה. וכיון שכן, אינה מתבטלת לקרקע ואינה נחשבת כמחוברת.

ואולם, יעויין בספר ברכת אברהם, שיצא לדייק לשון הגמרא ולשון רש"י בזה. על פי מה שדקדק אחד התלמידים מלשון הרמב"ם (הלכות תרומות פרק ה הלכה טו) שכתב, שאם בתחילה גדל בעציין שאינו נקוב. וניקבו קודם שהביאה התבואה שליש גידולה, חייב בתרומות ומעשרות. אבל אם ניקבו לאחר שהביאה שליש, פטור. ומבואר בדבריו, שהכל תלוי בעונת המעשרות [שהיא תלויה בהבאת שליש].

ולפי זה, לכאורה יש לשאול מה הצד לפטור בספינה מפני שהיא מהלכת כל שעה. הרי יתכן שברגע הבאת השליש, עמדה הספינה במקום אחד. ואם כן יש עליה להתחייב, כדין עציין נקוב. אלא על כרחך מכיון שדרכה לנוע, אין לחוש שנחה ממש באותו רגע הקובע לעניין מעשרות.

ולפי זה, כתב שם, מדוקדק היטב לשון הגמרא, שהספינה "עשויה לברוח כל שעה", והיינו שמתעם זה, אין לחשוש שמא הביאה שליש ברגע שנחה, כי זהו דבר שאינו שכיח. **ואם כן יסוד הפטור נובע דוקא מזה שהיא מהלכת בפועל**. ולא מחמת שעשויה לזה.

הקרקע, לא אמרו רבנן. ויתכן, שהם מודים שאינו נחשב כמחובר.

רב נחמן בר יצחק חוזר לשאלת הסתירה בין שתי הברייתות, לעניין המביא גט בספינה. ומיישב בדרך שלישית [אחרי תירוץיהם של רבי ירמיה ואביי]:

רב נחמן בר יצחק אמר: ברייתות אלו, בנהרות דארץ ישראל, רבולי עלמא – לדעת כולם – לא פליגי – אינן חולקות. ולפי שתייהן נחשבות הספינות השטות בנהרות אלו. כמונחות על הקרקע, (150) לעניין גט הנכתב עליהן. ואף על גב שאינן נוגעות בקרקע כלל.

אלא כי פליגי – במה הן חולקות? בגט

הנכתב על ספינה השטה בים הגדול [הים התיכון], שהוא תוחם את צידה המערבי של ארץ ישראל. אלא שעל הים עצמו, יש שתי מחלוקות בין התנאים. תנא אחד סובר, ששפת הים, הוא הגבול של ארץ ישראל. אך היום עצמו, כבר אינו מארץ ישראל. ואילו האחר סובר, שאף הים עצמו, מארץ ישראל הוא, ומחלוקתם של שתי הברייתות היא על הים עצמו, עד היכן מגיעים גבולות הארץ. האם בתוכו או עד אליו.

על כך, מביאה הגמרא את דברי התוספתא:

דתניא: איזהו המקום המדויק בצפון, שבו מתחיל גבולה של ארץ ישראל. ואיזהו המקום השייך לחוצה לארץ? האם הפיסגה של ההר הנקרא (151) טורי אמנון היא נקודת

עיון על דברי הגרש"ר.

150. והטעם שנחשבת הספינה, לעניין גט, כארץ ישראל, אף כאשר אינה גוששת, לדעת רב נחמן בר יצחק הוא. שהרי חיוב האמירה בגט, אינו תלוי אם הספינה יונקת מן הקרקע או לאו, כמו לעניין מעשר ושביעית. אם כן אין כל הבדל בזה, בין הנהר ליבשה. ורב נחמן בר יצחק חולק על רבי ירמיה ועל אביי. רש"י.

151. לפי פירוש רש"י, פיסגת הר זה, היא הגבול הצפוני של ארץ ישראל. וביאור שיטתו ראה בפירוט, בהערות על התוספות ציון (225). ושאלת התנא של הברייתא כעת היא, מאחר והפיסגה משתפעת ויורדת לכיוון דרום [וכן לכיוון צפון]. אם כן עד היכן הגבול הצפוני מגיע, עד שפת ההר שהיא יותר דרומית. או שמא עד הפיסגה הנמשכת יותר לכיוון צפון.

מחיצה תלויה מעל המים, שתתיר את העברתם מהים, שהוא כרמלית, אל תוך רשות היחיד. ומסבירה הגמרא, שלדעת רב חסדא ורבה בר רב הונא, הים נחשב כארעא סמיכתא [כקרקע עבה], ולכן אין מונין את "הטפחים של אויר הכרמלית, אלא מגובה מים, ולא מקרקעית הים. [ולדעת רב הונא מונין את ה"טפחים מקרקעית הים, ולכן גובה המים, שהינו בודאי מעל "טפחים כמוכח שם, הינו מקום פטור].

ומעתה נראה, שמאחר וכאן נתחדש שסברת "מיא כארעא סמיכתא" הינה סברא הלכתית המעניקה למים דין קרקע ממש. [ודרך אגב יצויין, שהרמב"ם בפרק יד מהלכות שבת הלכה ה פסקה להלכה, וכדעת רב חסדא]. סבר הרש"ש, שגם אצלנו זו היא כוונת הגמרא שהמים הינם כקרקע עבה ממש. ולא זו בלבד שאינם חוצצים בין קרקע עולם לספינה. אלא שהם עצמם נחשבים כקרקע, וכאלו הספינה עומדת על הקרקע ממש. וצריך

הגבול. או שפתו, הנמצאת במרחק הילוך של יום או יומיים ממנו, לכיוון דרום.

תנא קמא אומר: **כל ששופע** — שמתחיל ההר להשתפע — **ויורד מפיסגת טורי אמנון ולפנים** — דרומה לצד ארץ ישראל. הוא ארץ ישראל משום שפיסגת ההר היא הגבול. ומצידו השני, המקום המשתפע מפיסגת טורי אמנון ולחוץ צפונה, הוא חוצה לארץ. ומה דין הנסין — האיים — **שבים**, בצד המערבי הסמוך לארץ ישראל. [האם דינם כארץ ישראל, או כחוץ לארץ]? תשובה: **רואין אותן במקומם כאילו הוט מתוח עליהן מלמעלה**, שראשו מתחיל מטורי אמנון בצפון והוא נמתח והולך עד **נחל מצרים**, שהוא גבולה הדרום מערבי של הארץ המתחבר לים התיכון.⁽¹⁵²⁾ ולפי זה קובעים את דינם [של הניסין]: **מן החוט ולפנים** — מזרחה לכיוון ארץ ישראל, דינם, **כארץ ישראל**. **מן החוט ולחוץ** — לכיוון מערב — דינם כחוץ לארץ.

רבי יהודה אומר: כל הים שכנגד אויר של ארץ ישראל לצד מערב, אפילו עד אוקיינוס שהוא בסוף העולם, **הרי הוא כארץ ישראל**. **שנאמר** [בספר במדבר פרק לד]: **"וגבול ים**. **והיה לכם הים הגדול**⁽¹⁵³⁾ **וגבול**. זה יהיה לכם גבול ים".

והנסין, אשר שייך לדון עליהם, [אם הם בתוך התחום הארץ, או לא], אינם אלו שנמצאים בצד מערב של ארץ ישראל. אלא אלו שבצדדין. לצד צפון ולצד דרום שיש מהם המתפשטין צפונה או דרומה, מחוץ לתחום הארץ. ואשר כדי לקבוע את דינם, **רואין אותן במקומם, כאילו הוט מתוח עליהן מלמעלה**, **מקפלוריא** — שהיא העיר השוכנת בפסגת טורי אמנון [והיא הגבול הצפוני!], מערבה ועד **ים אוקיינוס**. והחוט השני מתוח **מנחל מצרים**, שבדרום ארץ ישראל מערבה, עד **ים אוקיינוס**. ועל פי זה נקבע הדין: **מן החוט ולפנים** — לצד החוט השני [כלומר בין שני החוטין], נחשב ארץ ישראל. אך מן החוט ולחוץ — צפונה מקפלוריא ודרומית לנחל מצרים — הרי זה חוצה לארץ.

ושואלת הגמרא: **ורבנן, האי "וגבול"** — מילה זו הנראית מיותרת בפסוק, [שממנה למד רבי יהודה את דינו] — **מאי עבדי ליה** — מה ידרשו בה?

ועונה הגמרא: **מיבעי להו** — צריכים הם את זאת כדי ללמוד — שגם הנסין הנמצאים בים בצד המזרחי של החוט, נחשבים כארץ ישראל [לעניין מעשרות, שביעית וכדומה].

ולפיכך נקט התנא שהסימן הוא על ידי מתיחת החוט, ועל ידי זה ניתן יהיה לדעת איזה חלק מהאיים שייך לארץ ישראל, וחייבים בו במעשר ובשביעית, כדין ארץ ישראל. ואיזה מהם מחוץ לתחום ודינו כדין חוץ לארץ. רש"י.

153. ומיתור המילה "וגבול" שבפסוק, לומד רבי

152. נמצא שארץ ישראל שוכנת בין טורי אמנון בצפון מערבה לבין נחל מצרים בדרום מערב. ולאורך קו הגבול המערבי, הנמתח בין שני המקומות הנ"ל, הים נכנס לתחומה של ארץ ישראל. ולפעמים יש בחלק זה, איים המתפשטין למזרח החוט, לתוך שיטחה של ארץ ישראל. ולמערב החוט, מחוץ לתחומה של ארץ ישראל.

ואין אומרים בכך, שתחומה של ארץ ישראל מגיע רק עד שפת הים.

ומסבירה את דעת רבי יהודה:

ורבי יהודה סובר: נסין, לא צריכי קראי — אינם צריכים פסוק מיוחד. כי מאחר והם נמצאים בתוך התחום, ודאי דינם כארץ ישראל!

הגמרא דנה בענין נוסף מדברי המשנה:

שנינו במשנתנו: **"רבי מאיר אומר: עכו, דינה כארץ ישראל לענין גיטין"**.

בעו מיניה — שאלו ממנו [התלמידים] — **מרבי חייא בר אבא**. מה דינו של המוכר עבדו⁽¹⁵⁴⁾ לסוריא? האם נחשב — כמוכר

הכיבוש דין כיבוש רבים, צריך שיהיה על פי מלך או נביא מדעת כל ישראל. אך בסוף דבריו כתב, "אבל יחיד מישראל וכו' שכבשו לעצמן", אשר משמע מזה, שאם היו כובשין בשביל כל ישראל, היה זה כיבוש רבים. אף אם לא היה זה על פי מלך או נביא. ומבאר המנחת יהודה, שיתכן שכוונת הרמב"ם היא, שעיקר הכיבוש צריך להיות בשביל כלל ישראל, אלא שכאשר נעשה על פי מלך או נביא, ממילא נחשב עבור הכלל. אכן, אם הכובש הוא יחיד או משפחה וכד', הרי תלוי מהי דעתם בכיבוש. אם דעתם לכבוש עבור כל ישראל, נחשב בזה כיבוש רבים. ורק אם עושים זאת לצורך עצמם, הרי זה כיבוש יחיד. ולפי זה יש לומר, שזוהי גם כוונת רש"י בדבריו. כי באמת מסתבר שכל כיבוש שעשה דוד לצורך הכלל, מן הסתם השתתפו איתו כולם במלחמה. וזהו הנקרא כיבוש רבים. אך במקום שלא כבש אלא לצורך עצמו, הרי זה כיבוש יחיד. ומעתה יש לפשוט מה שהסתפקנו, בענין יחיד הכובש לצורך הכלל. אשר לפי מה שנתבאר, גם זה נחשב כיבוש רבים. וממילא אפשר לומר גם, שמה שכתב רש"י שכלל ישראל השתתפו איתו בכיבוש [וכן מה שכתב במסכת עבודה זרה (ויובא לקמן)], שהיו עימו ששים ריבוא, אין הכוונה שצריכים כולם לצאת בפועל לכבוש. אלא עצם זה שהיחיד עושה זאת על דעת הכלל ולצורכם. די בזה כדי להחשיב זאת

יהודה שאף רוחק הים שכנגד [שממול] ארץ ישראל, הוא בכלל התחום, עד ים אוקיינוס הנמצא בסוף המערב. רש"י.

154. סוריא היא ארם צובא. ונמצאת בצפון ארץ ישראל אחרי עכו. וכבשה דוד המלך בכיבוש יחיד. וראה מה שמוסיף רש"י בעמוד ב (דיבור המתחיל: כיבוש יחיד), **שבשעה שכבש לא היו איתו כל ישראל**, כדרך שהיו בכיבוש הארץ על ידי יהושע. ששם היו כולם, וכבשוה לצורך כל ישראל, קודם שחילקו את הארץ לשבטים. אבל דוד, לא כבש אלא לצורכו. ומבואר בדברי רש"י, שגדר כיבוש יחיד הוא, שכבש לבדו בלי הכלל ישראל, וכן, שלא כבש אלא לצורך עצמו ולא לצורך הכלל. ויש לעיין מה הדין אם כובש לבדו, אך לצורך כל ישראל. האם די בזה כדי לתת לזה שם של כיבוש רבים. ובעצם הדבר יש להבין, היאך שייך שכל ישראל יצאו יחד למלחמה. ועיין ברמב"ם (פרק א מהלכות תרומות הלכה ב), שכתב: "ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל או נביא מדעת כל ישראל. וזהו הנקרא כיבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום, אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אבינו. אינו נקרא ארץ ישראל, כדי שיהגו בה כל המצוות. עד כאן לשונו. ומדקדק המנחת יהודה (באות עג) בדבריו. שבתחילה כתב שכדי שיהיה על

בחזקת לארץ דמי ויוצא העבד לחירות. וכמו שהמשנה אומרת לקמן [דף מג עמוד ב], שקונסים את הקונה על שהוציאו מארץ

ישראל. מאחר ועבד שייך במצוות (155) ואסור לו לצאת מן הארץ. (156) או לא יוצא לחירות, שהרי דוד המלך כבשה והוסיפה על

כיבוש רבים. ועיין בדברי רש"י במסכת עבודה זרה (דף כ עמוד ב) שמבואר טעם אחר, מדוע נקרא כיבוש יחיד. וזה לשונו שם: ... וכיבשה דוד וחיברה לקדושת ארץ ישראל שלא על פי הדיבור [כלומר, ללא ציווי מפורש מה']. ובלא ששים ריבוא [של כלל ישראל]. וראה שם בתוספות (דף כא עמוד א, דיבור המתחיל: כיבוש) שכתבו בשם רש"י, שדוד כבש ללא אורים ותומים וללא ששים ריבוא. ובשם הרב יצחק מהרפוט כתבו שם התוספות, שכל מה שכבש יחיד, כגון יאיר בן מנשה, אינו ארץ ישראל. והקשו עליו, שהרי אם המקום הניכבש היה מקודם ארץ ישראל. אם כן, אין זה נקרא כיבוש יחיד. ואם היה מקודם חוץ לארץ. אם כן, אפילו כבשוהו ששים ריבוא, הרי נקרא כיבוש יחיד. ולכן פירשו שם התוספות, שכל מקום שלא היתה רשות לכבושו וכבשוהו, נקרא חוץ לארץ. והיינו כל זמן שלא כבשו את כל ארץ ישראל, לא הורשו לכבוש את חוץ לארץ. והביאו מקור לזה מהסיפרי. ומשמע, שלאחר שכבשו את כל הארץ, הורשו לכבוש גם מקומות נוספים מחו"ל. והוסיף הריטב"א (במסכת עבודה זרה שם) וזה לשונו: "אבל סוריה שנכבשה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל שלא כסדר, קרי לה כיבוש יחיד, כלומר שהיה הסכמת [החלטת] דוד לבדו לכבשה, שלא מדעת סנהדרין". עד כאן לשונו. אבל המאירי שם כתב, שדוד מלך היה, וכל מעשיו לא עשה אלא על פי בית דין הגדול. וכן כתב הרמב"ם (בפרק א מהלכות תרומות הלכה ג) וזה לשונו: הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובא ואחלב וכיוצא בהן. אע"פ שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול

הוא עושה ... ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל, מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל ארץ ישראל ... ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואחר כך כבש ארצות אחרות, היה כיבושו כולו כארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דוד, הן הנקראין סוריא. עד כאן לשונו. ובמהר"י קורקוס (על הרמב"ם שם הלכה ב) פירש, שבנקודה זו נחלקו הרמב"ם והתוספות. דברי התוספות בסוגייתנו, יתבררו במקומם.

155. היה מקום לומר שמכיון שעבד שייך במצוות, ובארץ מקיים מצוות התלויות בארץ כגון מעשרות ושביעית. לכן אסור למוכרו לחוץ לארץ. מאחר ושם לא יוכל לקיים מצוות אלו. וכן כתב טעם זה בתוספות ר"ד לקמן דף מג:.. אכן, בסוריא אין שייך לומר זאת. שהרי מובא בבבלייתא לקמן [בסוף העמוד], שסוריא חייבת במעשרות ובשביעית. והיינו לפי מאן דאמר שכבוש יחיד שמו כיבוש, וכדלקמן. אבל למאן דאמר אין שמו כיבוש, אין חייב בסוריא במעשרות ובשביעית, אלא מדרבנן. ואם כן, בזה שמכרו הפקיעו. מהחייב דאורייתא לחיוב דרבנן. ומכל מקום, ברש"י מבואר שהאיסור הוא בזה שמוציאו מארץ ישראל לחוץ לארץ. וכן מבואר בדבריו לקמן דף מג עמוד ב. וכן כתב הרמב"ם (בפרק ח מהלכות עבדים הלכה ו) וזה לשונו [באמצע דבריו שם]: "ומפני מה קנסו כאן הלוקח לבדו? שאילו לא לקח זה, לא יצא העבד לחוץ לארץ."

156. ואיסור זה מפורש ברמב"ם (פרק ה מהלכות מלכים הלכה ט), וזה לשונו: אסור

שטח ארץ ישראל וכיבוש יחיד שמו כיבוש.

ענה להם רבי חייא בר אבא:

אמר להו, תניתוה — שנינו זאת בדברי המשנה **"רבי מאיר אומר עכו בארץ ישראל לגיטין"**. משמע: **לגיטין, אין**. דוקא לעניין גיטין נחשבת עכו כארץ ישראל, מפני שבקיאין בה לשמה. או משום שעדים מצויין שם לקיימו. אבל לענין **עבדים** שנמכרו לשם, **לא** נחשבת היא, שהרי אינה

מארץ ישראל. ואם כן, **כל שכן סוריא**, שאינה נחשבת כארץ ישראל לעניין עבדים, (157) **דמרחקא טובא** — שהרי היא רחוקה יותר [מעכו].

ועתה מביאה הגמרא ברייתא בעניין סוריא:

תנו רבנן: בשלושה דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל, ובשלושה דרכים שוותה לחוץ לארץ:

הנמצא בארץ ישראל. [והטעם שהצריכו את המביא גט משום לומר בפני נכתב וכו', הוא משום היותה רחוקה מהמרכזים הרוחניים של ארץ ישראל, כמבואר שם]. וממילא, הקל וחומר מעכו בסוגייתנו, הוא מחציה שבארץ ישראל על סוריא. "ומה המוכר עבד לעכו — יצא לחירות. [והטעם הוא, כמו שכתב הר"ן שם: "לפי שחציה של עכו מחוץ לארץ. דינה כולה כחוץ לארץ". דהיינו, שלעניין עבדים, החשיבו אף את החצי של ארץ ישראל כחו"ל, מאחר וחוששים שהם יתרחקו מקיום מצוות]. כל שכן סוריא, שהיא מרוחקת יותר [והחשש בה הוא יותר גדול]". אכן, עיין ברבנו קרשקש (גם בסוגייתנו וגם לעיל דף ב עמוד א), שמוכיח מהקל וחומר בסוגייתנו, שאף חציה של עכו הנמצא בחו"ל, דינו כסוריא, משום שאף הוא נכבש בכיבוש יחיד. וראה בדבריו לעיל דף ב, שמוסיף ביאור, שאף על פי שכל עכו נכבשה ביחד. מכל מקום, כיון שהקדימו לכבוש את חציה שבחוץ לארץ, לפני שהשלימו את כיבוש הארץ כולה. לכן דינה ככיבוש יחיד. [שיטתו בכיבוש יחיד, היא כדעת התוספות בסוגייתנו דיבור המתחיל: כיבוש יחיד, שכל שנכבש טרם שכבשו את כל ארץ ישראל, נקרא כיבוש יחיד]. הרמב"ם (בפרק ח מהלכות עבדים הלכה ו) פסק, שהמוכר עבד לסוריא או לעכו יצא

לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם. אלא ללמוד תורה, או לישא אשה, או להציל מן העובד כוכבים. ויחזור [אחר כך] לארץ". וראה גם בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תקל"א סעיף ד). ובמשנה ברורה (שם), סעיף קטן (יד).

157. עיין בתוספות (דף ב עמוד א אמצע דיבור המתחיל: אשקלון) ובתוספות הרא"ש כאן האומרים, שעכו חציה בחוץ לארץ וחציה בארץ ישראל. ומשנתנו עוסקת בחצי שבחו"ל. ואת מה ששאלו בסוגייתנו מרבי חייא בר אבא, מפרשים התוספות שיסוד הספק הוא, האם נחשב כמוכר בארץ ישראל, מאחר ודעת התנא [בברייתא בהמשך הסוגיא] שכיבוש יחיד שמו כיבוש, ואם כן סוריא היא כארץ ישראל. או שמא, כיון שעפרה של סוריא טמא [כמובא באותה ברייתא], נחשבת היא כחוץ לארץ. ולפי זה מקשים התוספות, מהו הקל וחומר של הגמרא כאן, שאם עכו נחשבת כחו"ל לעניין עבדים, אם כן קל וחומר סוריא. הרי אדרבא, לסוריא יש מעלה שאין לעכו. והיינו שנכבשה על ידי דוד המלך וכיבוש יחיד שמו כיבוש. אבל עכו, בצידה השייך לחו"ל, אין לה שום שייכות עם ארץ ישראל. ומכח זה מפרשים שם התוספות, שאכן המשנה מדברת גם על חציה של עכו

הגמרא נותנת סימן לששת הדברים על ידי אותיות (158) ע"ב ב"ר ר"ק:

והגמרא מציינת את ששת הדברים:

בשלושה שוותה לחו"ל: עפרה טמא כחויץ לארץ. משום שחכמים (159) גזרו עליה, כדי למעט ביציאת יהודים לשם. והמוכר עבדו לסוריא, כמוכר בחוץ לארץ. והמביא גט מסוריא לארץ ישראל, כמוביא מחוץ לארץ. ומאחר ואין שיירות מצויות צריך השליח לומר: בפני נכתב ובפני נחתם.

ובשלושה שוותה לארץ ישראל: חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל. והרוצה להיכנס לה [אליה] בטהרה [מבלי להיטמא בטומאת "ארץ העמים"], נכנס. והקונה שדה בסוריא, נחשב כקונה (160) בפרוארי ירושלים.

ומסבירה הגמרא את שלושת הדברים, בהם שוותה סוריא לארץ ישראל:

חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל. זהו משום שתנא זה קסבר — סובר: כיבוש יחיד, שכבש דוד את סוריא (161) לצורך

לחירות. וכן פסק בשלחן ערוך (סימן רסז סעיף כב).

158. דרך האמוראים לתת סימנים לסוגיות התלמוד, או לחלקים מהם. משמעות אותיות הסימון כאן היא כדלהלן: ע — עפרה [של סוריא] טמא. ב — המוכר עבדו לסוריא כמוכר בחו"ל, ב — המביא גט מסוריא כמביא מחו"ל. ר — חייבת במעשר ובשביעית. ר — והרוצה ליכנס לה בטהרה, נכנס. ק — והקונה שדה בסוריא, כקונה בפרוארי ירושלים.

159. ומוסיף רש"י: ואף על גב שתנא זה סובר שכיבוש יחיד שמו כיבוש, אשר בגלל זה חייבת סוריא במעשר. מכל מקום, גזרו חכמים על עפרה. וגזירה זו נזכרה בברייתא במסכת שבת (דף יד עמוד ב). ומובא שם, שנגזרה על ידי יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. וטעם הגזירה, מפרש שם רש"י: שמאחר וגוי שמת מטמא במגע ובמשא ובאהל, לדעת רבנן. והגויים קוברים מתיהם במקום שאינו מסויים. אם כן, כל מקום בחוץ לארץ, הינו ספק קבר.

ובפירושו המשנה להרמ"ם (במסכת אהלות פרק ב משנה ג) כתב: "כל הארצות אשר מחוץ

לארץ ישראל, שמחמת זלזולם במתים וקבורתם בכל מקום. גזרנו על ארצותיהם טומאה זו וכו'. לפי שאנו חוששין שמא יש בכל חלק מעפרה עצם כשעורה". וכן כתב במשנה תורה (פרק ב מהלכות טומאת מת הלכה טז). ובתוך לשונו שם: " ... מפני העצמות שאין נזהרין בהם".

וראה גם את לשון המאירי במסכת עבודה זרה (דף ח עמוד ב) שכתב בתוך דבריו: " ... ונשים שבה [בארץ העמים] מצויות לקבור נפליהם בכל מקום. או שמא החמירו בה כדי שלא יצאו מארץ ישראל". ועיין עוד בתוספות במסכת נזיר (דף נד עמוד ב, דיבור המתחיל: ארץ).

160. פירוש: מגרשי ירושלים וכפרים שסביבותיה. תרגום ארמי של המילה "מגרשיה" — פרווהא. ברטנורא, סוף מסכת חלה.

161. ובכיבוש זה לא היו עימו כל ישראל ביחיד, כמו שהיו בכיבוש יהושע, שהיו כולם וכבושה [את ארץ ישראל] לצורך כל ישראל, קודם חלוקת הארץ. רש"י. והנה, כבר הזכרנו לעיל (בהערה קנד) את דברי רש"י במסכת עבודה זרה שמוסיף, שדוד כבש את סוריא ללא אורים